Ulkoministeriö Neuvostoraportti EU/9/2026-UM-4

Korhonen Pasi 19.2.2026

Epävirallinen työllisyys- ja sosiaaliministerien kokous 12.-13.2. 2026 Nikosiassa

EU; Epävirallinen työllisyys- ja sosiaaliministereiden kokous 12.-13.2.2026 Nikosiassa

Epävirallisessa työllisyys- ja sosiaaliministereiden kokouksessa käytiin kolme täyspitkää keskustelukierrosta koskien reilua työtä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta, tulevaa komission aloitetta EU:n ensimmäiseksi köyhyydenvastaiseksi strategiaksi sekä yksilökeskeistä pitkäaikaishoitoa aktiivisen ikääntymisen tukena.

Reilua työtä koskevassa keskustelussa todettiin nopea digimuutos ml. teköälyn käytön tuomat vaikutukset. Lähtökohtana tulee olla laadukkaiden työpaikkojen luominen. Tekoälyn käytön ihmiskeskeistä lähestymistapaa painotettiin. Käytön tulee perustua inhimilliseen valvontaan (human in control). Työelämän muuttuessa on entistä tärkeämpää investoida osaamisen kehittämiseen ja uudistamiseen. Elinikäinen oppiminen, sukupuolten tasa-arvo sekä työmarkkinajärjestöjen rooli nousi useassa puheenvuorossa esille. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja laadukas työ todettiin yleisesti olevan välttämätön kilpailukyvylle, sosiaaliselle koheesiolle ja yhteiskunnalliselle vakaudelle.

Komission tuleva aloite, EU:n ensimmäinen köyhyydenvastainen strategia, sai vahvan tuen keskustelussa. Kyseessä ei ole rutiinin omaisesta (business as usual) EU politiikasta, vaan vakavaa ongelmaa koskevasta aloitteesta. 93 miljoonaa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävää on EU:n realiteetti tällä hetkellä. Niistä 20 miljoonaa on lapsia. Lisäksi keskustelussa korostui se, että riippumatta geopoliittisesta ja taloudellisesta tilanteesta rakenteiden tulee kantaa kaikki. Ketään ei tule jättää jälkeen (leave no one behind). Edistyminen EU tasolla on etenkin lapsiköyhyyden osalta ollut riittämätöntä. Lasten tulee voida kasvaa yhtäläisiä mahdollisuuksia tukevassa ympäristössä. Laaja-alaiset, integroidut politiikkatoimet ja ennaltaehkäisy korostui. Sosiaalisten investointien todettiin olevan strateginen investointi, joka tuottaa taloudellisia ja sosiaalisia tuloksia. Epäonnistumisen köyhyydenvastaisissa toimissa todettiin olevan kallista. Työ, työhön paluun tukemisen ja inhimillisen pääoman vahvistamisen todettiin tärkeiksi köyhyyden torjunnassa ja sosiaalisen osallisuuden edistämisessä.

Yksilökeskeistä pitkäaikaishoitoa aktiivisen ikääntymisen tukena koskevassa keskustelussa todettiin Euroopan olevan harmaa manner. Demografinen muutos on saavuttanut kriittisen vaiheen. Yli 65-vuotiaiden osuus, jotka mahdollisesti tarvitsevat pitkäaikaishoitoa voi nousta 17,5 miljoonasta

(vuoden 2022 luku) 26 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä. Demografinen muutos edellyttää pitkäaikaishoitorakenteiden vahvistamista mutta sitä haittaavat mm. työvoimapula ja pirstaloituneet hallinnolliset ratkaisut. Teknologian hyödyntäminen, terveyden edistäminen, ongelmien ennaltaehkäisy, kuntoutus, laadukas hoito ja kotona asumisen tuki nousivat keskeisinä politiikkatoimina esille. EU:n roolia parhaiden käytäntöjen jakamisessa ja toisilta oppimisen tukemisessa korostettiin.

Reilu työ sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta

Pj. korosti avauspuheenvuorossaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamisen olevan strateginen prioriteetti EU:n kilpailukyvyn vahvistamisen rinnalla. Yksikään työntekijä ei saa jäädä ulkopuolelle digitaalisessa ja vihreässä murroksessa. Digitaalisten innovaatioiden ja tekoälyn tulee luoda laadukkaita työpaikkoja, ei heikentää työntekijöiden arvokkuutta (dignity) eikä turvaa. Pj. painotti, että EU, jota tavoittelemme, palvelee ihmisiä ja kehittyy sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lähtökohdista.

Käydyssä keskustelussa työelämän nopea muutos digitalisaation ja tekoälyn myötä nostettiin vahvasti esille. Vanhoja työpaikkoja katoaa ja uusia syntyy. Satsaaminen koulutukseen ja osaamiseen on keskeistä. Tekoälyn todettiin voivan parantaa työolosuhteita ja mutta on keskeistä, että ihmisellä on kontrolli tekoälystä.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, laadukkaan työn ja kilpailukyvyn toisiaan tukevaa luonnetta painotettiin. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden linkki yhteiskunnalliselle stabiliteetille ja rauhalle nousi myös esille. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden todettiin olevan investointi pitkän aikajänteen vaurauteen (prosperity) ja vakauteen. Työterveys ja -turvallisuus todettiin olevan konkreettinen investointi, ei kustannus. Keskustelussa nostettiin esille korkeat sosiaali- ja työn standardit kilpailukyvyn rinnalla. Sisämarkkinoiden tuomat edut ei voi olla lähde köyhyydelle. Ne eivät saa ajaa kilpailuun alinten mahdollisten sosiaalisten oikeuksien- ja työolojen tasosta (race to the bottom).

Keskusteluissa nousi useassa puheenvuorossa esille uudistuvan työelämän mukanaan tuomat psykososiaaliset riskit. Myös komissio nosti ne esille. Se totesi loppuvuodesta julkaistavan laadukasta työtä koskevan aloitteen sisältävän myös tämän näkökulman. Työn liikkuvuuteen liittyvien muutosten myötä komissio tulee kiinnittämään huomiota myös työn ergonomiaan sisältyviin riskeihin.

Keskustelussa nousi myös laajemmin esille epätyypillisen työn olosuhteet. Kunnollisia työolosuhteita peräänkuulutettiin kaikille, ei vain perinteisissä töissä oleville.

Sukupuolten tasa-arvon vahvistamista peräänkuulutettiin laajasti. Palkkakuilu mainittiin yhtenä ongelma. Hoivapalveluilla todettiin olevan merkittävä rooli työvoiman vapauttamisessa työmarkkinoille. Lainsäädännön yksinkertaistamista ja hallinnollisen taakan keventämistä yhtäältä perättiin ja korostettiin sosiaalisetorin omnibus -aloitteen tarpeellisuutta. Toisaalta painotettiin myös, että se miten kilpaillaan, on keskeistä eikä deregulaatio ole tässä oikea tapa.

Lainsäädännön toimeenpanoon keskittyminen korostui useassa puheenvuorossa uuden lainsäädännön sijaan.

Työmarkkinajärjestöjen roolin tärkeys korostui niin ikään useassa puheenvuorossa. Työehtosopimuksien tukemiseksi eräässä maassa on käytäntö kohdistaa julkisia hankintoja niille yrityksille, jotka

kunnioittavat työehtosopimusrakennetta. Pohdinnassa on myös voisiko tätä laajentaa EU tasolle, kun EU:n julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan.

Puheenjohtaja toisti loppupuheenvuorossaan usean maan viestin, jonka mukaan EU:n kilpailukyky tulee reilun työn ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kautta. Pj. totesi että se on kutsunut 9.3. pidettävään työ- ja sosiaaliasioita käsittelevään TSTK neuvostoon vieraaksi nobel palkitun Sir Chris Pissarides'n puhumaan työelämän muutosten hallinnasta.

Kohti EU:n köyhyyden vastaista strategiaa

Pj. painotti avauspuheenvuorossaan tulossa olevan EU:n ensimmäisen köyhyydenvastaisen strategian merkitystä. On tärkeää varmistaa kaikille pääsy sosiaaliseen suojeluun ja laadukkaisiin palveluihin ja varmistaa, ettei ketään ei jätetä jälkeen (leave no one behind).

Keskustelussa korostui köyhyyden juurisyihin panostamista. Keskeistä on haavoittuvien ryhmien tukeminen ja rakenteet, joilla ennaltaehkäistään marginalisoitumista ja liukumista köyhyyteen. Ylisukupolvinen köyhyyskierre on pysyttävä katkaisemaan hyvin varhaisessa elämän vaiheessa. Sosiaaliset investoinnit kuten esim. sosiaalipalvelut, lapsitakuu ja pitkäaikaishoito todettiin tuovat taloudellisia ja sosiaalisia tuottoja ja tukevat kilpailukykyä. Köyhyysstrategia on polku kohti sosiaalisesti resilientimpää Eurooppaa.

Lapsiköyhyys nousi voimakkaasti esille puheenvuoroissa. Kehitys sen osalta on ollut heikkoa. Lapsitakuun merkitys korostui. Lastenhoitopalveluiden saatavuus, pääsy varhaiskasvatukseen ja terveyspalveluihin on keskeistä. Maat esittelivät hyviä käytäntöjään. Mm. lämpimän kouluruoan tarjoaminen ja ilmaiset päivähoitopalvelut nousivat esille tärkeinä sosiaalisina investointeina.

Kohtuuhintainen asuminen ja asunnottomuus nousivat useassa puheenvuorossa esille. Näihin liittyvät ongelmat vaativat ratkaisuita. Ne ovat keskeisiä köyhyyden juurisyitä.

Sosiaalinen koheesio todettiin olevan keskeinen EU politiikka tavoite. EU demokraattisen raamin todettiin vaarantuvan ilman sitä.

Useassa puheenvuorossa pidettiin tärkeänä, että tuleva rahoituskehys sisältää riittävän vahvan sosiaalisen investoinnin lähtökohdan. Komissio totesi esittämänsä uuden rakenteen, jonka mukaan vähintään 14 % rahoituksesta (NRPP) on linkityttävä köyhyyden torjuntaan.

Eurooppalaisen talouspolitiikan koordinaatiojakson, Semesterin rooli EU:n köyhyysstrategian toiminnallisena kehikkona korostui monessa puheenvuorossa. Myös sen linkki MFF rakenteeseen todettiin. Sektorisiilojen yli työskentelyn tärkeys tuotiin esille. Semesterin osalta kuitenkin myös todettiin, ettei köyhyysstrategian yhteydessä tulisi esittää uusia tavoitteita eikä kasvattaa jäsenmaiden raportointivelvoitteita. Tärkeä myös sisällyttää EU-tason viesteihin ja toimiin riittävä joustavuus, koska jäsenmaiden tilanteen ja rakenteet, sosiaaliset mallit, ovat erilaisia.

Työn merkitys ja työhön palaamisen tukeminen nousi myös esille. Työssäkäyvien köyhyyden osalta todettiin myös, ettei pelkästään palkkataso ole ratkaisu ongelmaan, vaan se edellyttää myös muita toimia, kuten palveluihin pääsyä ja kohtuuhintaista asumista.

Pj. nosti loppuyhteenvedossaan esille erityisesti ylisukupolvisen köyhyyden, lapsiköyhyyden, sosiaalisten investointien merkityksen sekä tulevan rahoituskehyksen roolin.

Yksilökeskeinen pitkäaikaishoito aktiivisen ikääntymisen tukena

Pj. korosti Euroopan demografisen muutoksen vakavuutta. Hoito- ja hoivapalveluiden tarve kasvaa merkittäväksi ja samanaikaisesti työvoiman saatavuudessa on isoja ongelmia. Pj:n tausta-asiakirjassa arvioidaan työikäisten (20-64 vuotiaat) määrän laskevan vuoden 2022 58,6 % tasosta 52,6 %:iin vuoteen 2050 mennessä.

Käydyssä keskustelussa työvoiman saatavuusongelman osalta todettiin sektorin vetovoiman haasteena olevan mm. palkkaus ja työolosuhteet. Teknologian hyödyntäminen todettiin tärkeiksi. Etähoitopalvelut sekä monitorointi digivälineiden avulla tukevat ikäihmisen kotona asumista.

Preventiotoimet, jotka lykkäävät terveyspalveluiden tarvetta todettiin keskeisen tärkeiksi. Terveenä ikääntymisen, kotona asumisen sekä aktiivisen elämän tuki ovat investointeja, jotka tukevat myös taloutta. Maat jakoivat kokouksen aikana parhaita käytänteitään ja mm. ikäihmisten tapaamispaikat nostettiin esille. Yksinäisyys on monessa maassa merkittävä ongelma. Toisten ikäihmisten kohtaamisten kautta voidaan saada merkittäviä mielenterveyteen liittyviä hyötyjä. Muistisairauksien ennaltaehkäisy ja hoito nousi useassa puheenvuorossa esille.

Sairauksien hoidossa todettiin myös tekoälyn merkitys. Se auttaa havaitsemaan tauteja varhaisemmassa vaiheessa. Ihmiset voivat elää sen avulla pidempään ja terveempänä.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden integrointi ja hoitosiilojen rikkominen nousi esille useassa puheenvuorossa. Kokouksessa peräänkuulutettiin paradigman muutosta kohti kokonaisvaltaisia (holistic) politiikkatoimia aktiivisen ikääntymisen tukemisessa. Henkilökeskeinen lähestyminen, joka tukee itsenäisyyttä, kotona asumista ja yhteiskunnallista osallisuutta yhdessä korkeatasoisten, saatavilla olevien kohtuuhintaisten hoito- ja hoivapalveluiden kanssa on keskeistä. Vahvojen ja toimivien rakenteiden merkitys korostui, sillä heikot rakenteet aiheuttavat isoja kustannuksia tulevaisuudessa.

Sukupuolten tasa-arvokysymys nousi myös esille. Pitkäaikaishoitosektorilla työskentelevistä 87 % on naisia. Lisäksi informaali hoiva ikääntyvistä läheisistä on suureksi osaksi naisten vastuulla.

Komissio totesi valmistelevansa care deal -aloitetta, joka julkaistaan vuonna 2027. Sen lisäksi komissio totesi, että keväällä annettava köyhyyden vastainen strategia tulee sisältämään pitkäaikaishoitoon liittyvän näkökulman. Komission myös korosti sukupuolten tasa-arvoastrategian merkitystä (annetaan 4.3.).

Suomen edustajat:

VSI Laura Rissanen/STM, kansainvälisten asiain neuvos Ville Korhonen/STM, eat. Pasi Korhonen/EUE